

Formování postojů a hodnot na příkladu historie a současnosti Těšínska

Denisa LABISCHOVÁ

Abstrakt: Příspěvek je věnován otázce posílení regionální dimenze vzdělávání a vymezení významu dějin a současnosti multietnického regionu Těšínska pro formování historického vědomí mládeže a utváření interkulturních postojů. Text představuje dílčí výsledky obsahové analýzy učebnic a empirického výzkumu vědomostí a postojů české a polské gymnaziální mládeže ve vztahu k Těšínsku.

Klíčová slova: Těšínsko, regionální dimenze vzdělávání, historické vědomí, interetnické postoje, empirický výzkum

Minulost a současnost Těšínského Slezska, určovaná mísením rozličných etnik, vzájemným kulturním obohacováním i národnostními a politickými konflikty, představuje rozmanitý informační a formativní potenciál, jenž však zůstal v českém školství dlouhá léta nevyužit. V souvislosti s kurikulární reformou sekundárního vzdělávání začíná být regionální tematika akcentována a prolíná také několik úrovní rámcového vzdělávacího programu (vzdělávací oblast Člověk a společnost, průřezová témata Multikulturní výchova a Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech).

Současné pojetí školního dějepisu je zaměřeno na výklad národní historie v evropském kontextu se zřetelem ke specifické situaci

středoevropského regionu, na kultivaci historického vědomí a formování žádoucích postojů, odbourávání nepřátelských a antagonizujících předsudků a nacionálních stereotypů. Je nesporné, že dějepis a základy společenských věd významnou měrou přispívají k utváření (mnohdy stereotypního)¹ obrazu vlastní minulosti, k formování identity jedince. Dějiny a současnost Těšínského Slezska mají ve výuce své nezastupitelné místo jednak jako příklad regionu přesahujícího hranice jednoho státu, jednak jako východisko pro objasnění pojmu národní a etnická identita, multietnicita, multikulturní společnost, a pro rozvíjení interetnických postojů.

Do centra pozornosti oborové didaktiky se dostává empirický výzkum, bez něhož by se vymezení aktuálních výchovně vzdělávacích cílů dějepisného a společenskovědního vyučování v souladu s principy současného kurikula neobešlo². Jak naznačují výzkumy zaměřené na obsahovou analýzu českých a polských dějepisných učebnic z hlediska prezentace minulosti sousední země, lze konstatovat jisté rozdíly v interpretaci kontroverzních témat historie těšínského regionu ve 20. století. České učebnice se sporným a konfliktním momentům do značné míry „vyhýbají“ redukcí textu na základní (mnohdy až strohé) informace, což platí jak pro dějinné události vedoucí k teritoriálně „uspokojivému“ řešení pro československou stranu (spor o Těšínsko po první světové válce), tak pro ty mezníky, jež mohou být vnímány jako historická „křivda“ (polský územní zábor v roce 1938). Autoři nerozvádějí staré spory, jež jsou povětšinou pokládány za nepodstatný, okrajový problém. Naopak polské učební texty vykazují vyšší míru emocionality a jistou tendenci zdůrazňovat negativní dimenzi česko-polských vztahů v minulosti. Příkladem může být nahlížení na meziválečné Československo prizmatem těšínského konfliktu a jednostranné zdůrazňování negativních stránek tehdejší československé národnostní politiky (Gracová, 2004, s. 21–22).

Důsledkem prvního přístupu, který se kontroverzím ve výkladu společných dějin „vyhýbá“, je neznalost, nezájem a neporozumění mnohým ožehavějším otázkám v současných bilaterálních vztazích, ať již máme na mysli vzrušené diskuze na téma pojmosloví Těšínsko/Zaolzí, Olše/Olza, Český Těšín/Těšín, problematiku dvojjazyčných místních názvů

či částí české veřejnosti nechápané a negativně vnímané aktivity představitelů polské národnostní menšiny reprezentované Kongresem Poláků v České republice. Druhý přístup, akcentující konfliktnější situace ve vzájemných vztazích, může vést k posilování nevraživosti vůči příslušníkům jiné etnické skupiny, zdůvodňování současných problémů historickou zkušeností a utvrzování negativních heterostereotypů³. Můžeme tvrdit, že oba přístupy přispívají přibližně stejnou měrou k snadnější manipulovatelnosti, ať již nejrozumnějšími extremistickými uskupeními, tak médií, která si v případě aktuální potřeby historickými stereotypy „ráda“ poslouží (výsledky analýzy polského tisku na Těšínsku pro roce 1989 z hlediska nacionálních stereotypů – viz Borák, 2010, s. 125–140).

Je zřejmé, že zcela „objektivní“ interpretace dějin není reálná⁴, výklad minulosti je vždy do jisté míry ovlivněn „zmytologizovaným“ věděním, obrazem minulosti předávaným mezigeneračně, historickou kulturou a historickou zkušeností společnosti, jejímž příslušníkem je také každý odborník-historik (srov. Beneš, 1995). Je ovšem nezbytné rozvíjet mezinárodní komunikaci a spolupráci v oblasti tvorby učebnic, jejímž výsledkem mohou být rovněž některá doporučení, jak výukové texty korigovat tak, aby neobsahovaly explicitní „nepřátelské obrazy“ druhých⁵. Jistou cestou může být také změna tradičního pojetí dějepisu, v němž dominují dějiny politické, směrem k dějinám kulturním a dějinám každodennosti.

Prezentace učiva v učebnici ani školní výuka jako celek (určovaná do značné míry způsobem výkladu učitele, jeho názory a postoje) nejsou samozřejmě jedinými faktory utvářejícími názory a postoje žáků (působení médií, internetu, rodiny), přesto je jejich význam nepopíratelný. V této souvislosti je možno upozornit na některá výzkumná zjištění, která odpovídají výše nastíněným tendencím ve výkladu společné minulosti na Těšínsku.

Empirický výzkum byl proveden na vzorku české a polské gymnaziální mládeže, přičemž specifikum zkoumaného souboru spočívalo především v oslovení žáků z Gymnázia s polským vyučovacím jazykem v Českém Těšíně, které umožnilo sledovat jisté difference v odpovědích respondentů – skupiny dotázaných tvořili: 1. čeští gymnazisté z Ostravska, 2. čeští gymnazisté z odlehlejších regionů ČR, 3. polští gymnazisté

z Cieszyna, 5. polští gymnazisté z odlehlejších regionů Polské republiky, 5. gymnazisté z polského gymnázia v Českém Těšíně (Mitręgová, 2007; Gracová, 2004; Labischová, 2010).

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit úroveň nejzákladnějších vědomostí o Těšínsku, resp. Slezsku, identifikovat případné problémy v současných česko-polských vztazích, postihnout míru obliby sousedního národa ve srovnání s jinými Evropany v postojích českých a polských středoškoláků a zachytit nejvýraznější rysy vzájemného stereotypního obrazu Čechů a Poláků⁶.

Dle tohoto výzkumu činí gymnazistům již jen vymezení Slezska značné potíže. Jak čeští, tak polští gymnazisté se omezili převážně na velmi obecné geografické určení regionu, o historickou specifikaci se pokusilo většinou méně než 10 % respondentů (s výjimkou zmínky o územních ztrátách za vlády Marie Terezie českými středoškoláky, připomeňme, že tereziánské období náleží k „oblíbeným“ tématům českého dějepiscectví a také v učebnicích je mu věnován značný prostor). Patrná je národní perspektiva nahlížení na region, zejména na straně respondentů z odlehlejších regionů Polské republiky, kteří akcentovali polskou část území (čeští gymnazisté volili častěji formulaci *hraniční území ČR a Polska*). Výzkum potvrdil také obecně známou tezi o tom, že ve České republice často nesprávně splývá označení Slezsko se severní Moravou (20 % odpovědí), což je zřejmě důsledkem skutečnosti, že Slezsko bylo dlouhá desetiletí v rámci správního členění republiky součástí Severomoravského kraje.

Samotné Těšínsko je pro významnou část českých i polských gymnazistů takřka neznámým pojmem. Většinu získaných odpovědí (realitní četnosti nepřesáhly 7 %) nelze považovat za uspokojivé vymezení této oblasti – převládají nic neříkající či příliš vágní označení *území kolem Těšína*, *hraniční území ČR a Polska*, *jižní Polsko* atd. Těšínsko jako součást Slezska vnímají nejvíce gymnazisté z Cieszyna (12,5 %), naopak v odlehlejších regionech Polska nezvolil tuto odpověď nikdo. Dotázaní z obou částí Těšína zmínili v několika případech spojitost s řekou Olší, jež zcela absentuje v reakcích českých gymnazistů.

Těšínsko jako důležitý historický fenomén chápe minimum respondentů – ovšem také zde je určitý regionální rozdíl: dějinná dimenze

figurovala v odpovědích přibližně 10 % gymnazistů z obou částí Těšína a 7 % Poláků z jiných oblastí Polska, v případě českých respondentů se jednalo o minimum odpovědí.

O historické hranici Těšínského knížectví mají čeští respondenti jen velmi mlhavou představu, o čemž svědčí fakt, že region Těšínsko se jim pojí výhradně s Českým Těšínem a že ani jeden (!) český respondent neuvedl některé z jiných měst. Obzvlášť zarážející je tento fakt v případě gymnazistů z Ostravska, kteří nedisponují nejzákladnějším povědomím o vlastním regionu. Polští gymnazisté z obou částí města jsou v tomto ohledu mnohem lépe informováni – především polští gymnazisté z obou částí Těšína si vzpomněli na Třinec (35 %), Jablunkov (23 %), Karvinou (22 %), dále Frýdek, Bohumín, Orlovou.

Také polské obce těšínského regionu jsou dobře známy pouze polským respondentům z Českého Těšína, dotázaní z jiných měst Polska a obě skupiny českých gymnazistů se omezili toliko na Cieszyn.

K problematice sporu o Těšínsko se nedokázaly vyjádřit tři čtvrtiny českých respondentů a polovina respondentů z Polska. V případě polských gymnazistů z Českého Těšína je to však již jen necelá čtvrtina dotázaných. Skutečnost, že se učitelé českotěšínského gymnázia tomuto citlivému tématu v dějepisné výuce patrně důkladněji věnují, naznačuje vysoké procento odpovědí vystihujících podstatu konfliktu (přes 50 %) ve srovnání s ostatními skupinami dotázaných. Je nutno podotknout, že žáci tamějšího gymnázia absolvují v rámci dějepisné výuky opírající se o učebnice vydané v Polsku, také rozsáhlý exkurz do historie českých zemí s využitím české učebnicové sady.

Jedna z postojových položek dotazníku směřovala k percepci možných problémů, jež zatěžují současné česko-polské vztahy. Zajímalo nás, nakolik je zasažena historická rovina a jaký vliv je přisuzován dnešním vzájemným kontaktům a nejnovějšímu politickému dění. Necelá polovina polských a přes 60 % českých gymnazistů (bez regionálních rozdílů) nebylo ochotno se nad úkolem zamyslet a ponechalo ho bez jakékoliv odpovědi. Polští respondenti uváděli nejčastěji historické konflikty, konkrétně spor o Těšínsko (43 %). Zmíněný územní spor sice uvedla také část českých dotázaných, ale relativní četnosti jsou v porovnání s polskými odpověďmi výrazně nižší, což vyplývá i z analýzy

předchozích položek, kdy gymnazisté z ČR prokázali povrchnější znalost problematiky. Je nutno upozornit, že čeští středoškoláci z příhraničního regionu připisují sporu o Těšínsko menší význam (8 %) než žáci ze vzdálenějších oblastí ČR (14 %).

Především respondenti z Ostravska zmiňovali naopak spíše ekonomické argumenty. Část dotázaných si je vědoma vlastních nedostatečných vědomostí o historii a kultuře sousedního národa. Polští gymnazisté z obou částí Těšína spatřují jisté potíže v nedostatku tolerance (11 %) – gymnazisté z ČR jej neuvedli ani jednou.

Největší množství různorodých odpovědí jsme zaznamenali u Poláků v Českém Těšíně (jazykové potíže, národnostní problémy, náboženské otázky), naopak pouze gymnazisté z města na pravém břehu Olše pociťují jisté ekologické ohrožení z průmyslových podniků v ČR. Zlomik českých středoškoláků a Poláků z odlehlejších regionů Polska je přesvědčen, že v bilaterálních vztazích se nevyskytují problémy žádné.

Výzkumy historického vědomí nejsou orientovány pouze na vědomostní dimenzi. Pro jeho komplexnější postižení je nutno zjišťovat také postoje mladých lidí, které se v mnoha ohledech od znalostí z oblasti dějin a případných interetnických konfliktů v minulosti odvíjejí.

Zaměříme-li pozornost na vzájemné sympatie Čechů a Poláků⁷, zjistíme zřetelnější oblibu Čechů z polské strany – v průměru 28 % (největší sympatie k Čechům přiznali dotázaní z Polského Těšína – 41 %) – než je tomu opačně. Poměrně nízké relativní četnosti pozitivních odpovědí českých gymnazistů (ČR 7 %, gymnazisté na Ostravsku mají k severním sousedům o něco vřelejší vztah – 11 %) však nejsou s největší pravděpodobností výrazem intenzivnějších negativních postojů vůči Polákům, nýbrž spíše nevědomosti a nízké míry informovanosti o polských dějinách a kultuře a také obecnější tendence vybavovat si ve spojení s „Evropou“ častěji vyspělé západoevropské země.

Všichni dotázaní měli možnost několika slovy svou volbu odůvodnit, využilo ji přibližně 10 % z nich. Ve spojení s Poláky zmiňovali čeští gymnazisté nejčastěji blízkost Čechům danou příslušností ke slovanské jazykové skupině, podobnou mentalitu, kulturu, historii, pozitivní rysy „národní povahy“ (přátelští, příjemní, pohostinní, milí, vstřícní), opakovaně se objevil i obdiv k polskému vlastenectví a národní hrdosti.

Dotázaní z Polska argumentovali ve vztahu k Čechům především turistikou a nákupními možnostmi, přátelskými kontakty z pobytů v sousední zemi, dojmy z návštěv kulturních a historických památek či přírodních zajímavostí. Podobně jako čeští kolegové vyzdvihla část středoškoláků některé povahové vlastnosti, jež jsou podle nich pro Čechy typické (přátelskost, veselost, smysl pro humor, pohostinnost, otevřenost), a podobnost české a polské mentality. Zaznamenali jsme také sympatie k politice ČR – vzájemná podpora při vstupu do EU, přátelský postoj ČR k Polsku, ale také absence pocitu bezpečnostního ohrožení z české strany.

Téměř čtvrtina gymnazistů z měst na Ostravsku vyjádřila jisté antipatie vůči Polákům, což je o 10 % vyšší podíl než v jiných regionech ČR (12 %). Potvrzuje se tím předpoklad, že častější kontakty a kulturní blízkost významně korelují s negativním emocionálním zabarvením vzájemných heterostereotypů (Jaworski, 1983, s. 73). Jistým překvapením je zjištění, že 10 % polských respondentů z Českého Těšína jmenovalo vlastní etnickou příslušnost mezi třemi nejméně sympatickými evropskými národnostmi.

Nevelké části českých středoškoláků na severních sousedech vadí „kšeftaření“ (časté pejorativní označení *šmelináři*, *trhovci*) a nepořádek, na některé z nich působí směšně polština, výjimečně se objevila nelichotivá označení jako arogantní, povýšení, vtíraví, hrubí, zaostalí. Antipatie vůči Čechům pramení u některých polských respondentů z pocitu, že samotní Češi nemají rádi Poláky (chovají se povýšeně, neuctivě se o nich vyjadřují, pokládají je za zloděje a obtěžující podomní obchodníky, přičemž nevědí nic o polské historii a kultuře). V odpovědích se dále objevila argumentace negativními osobními zkušenostmi z turistiky, příp. z chování příslušníků české policie. Minimum reakcí se pojilo s „národním charakterem“ (zbabělost, snadná manipulovatelnost, nezdvořilost), s jazykem, příp. s odkazem na konzumaci knedlíků či piva (zesměšňující označení *knedloši*, *pivoši*).

Stereotypní obraz Poláka není v očích českých studentů nikterak jednoznačný a zřetelný (srov. Valenta, 1998, s. 91). Pouze o jedné „typické“ charakteristice je přesvědčena nadpoloviční většina dotázaných (zbožnost). Dále se v daném výčtu vyskytují vesměs pozitivní sociální

aspekty, jež připisují čeští respondenti všem slovanským národům, Slovákům, Polákům, Rusům a především sami sobě (přátelskost, veselost, pohostinnost). Z méně lichotivých přívlastků byl v hojnější míře zmiňován vztah k alkoholu (na Ostravsku ho uvedlo o 11 % více respondentů než je celorepublikový průměr), který je však zároveň charakteristikou, která Poláky a Čechy v jejich očích spíše spojuje. Významná část respondentů uvedla mezi nejdůležitějšími typickými znaky polské národní povahy nacionalismus, jenž však pravděpodobně není chápán čistě negativně a zahrnuje taktéž označení pro patriotismus, vlastenectví a národní hrdost.

Polská mládež vnímá český „národní charakter“ v mnoha ohledech podobně, jako je percipována „polská“ povaha z české strany. Také zde převládají pozitivní charakteristiky zasahující sociální aspekt (Čech je prý pohostinný, veselý, přátelský, se smyslem pro humor) a pracovitost. Alkoholismus, dáváný nejčastěji do spojitosti se spotřebou piva, je uváděn všemi skupinami respondentů, ovšem nejvýrazněji (52 %) gymnazisty z Českého Těšína. Ti ostatně představují vzorek dotázaných, vyznačující se specifickými sebeidentifikačními tendencemi. V jejich odpovědích se významně prolíná polský heterostereotyp Čecha s českým autostereotypem, což dokládají jednak relativní četnosti u již zmíněného alkoholismu, ale také smyslu pro humor (tento znak jednoznačně dominuje v autostereotypu Čecha), vzdělanosti (potvrzuje se zde obecná tendence považovat „vlastní“ národ za vzdělaný) a také závistivosti (připisují ji Češi sami sobě jako druhou nejtypičtější vlastnost, avšak dle výzkumů není součástí heterostereotypního obrazu Čecha u mládeže v sousedních zemích). Polští středoškoláci z Českého Těšína jsou vůči Čechům nejkritičtější, narozdíl od kolegů z Polska pokládá část z nich Čechy za národ nepřiliš slušný, skromný či tolerantní, za spíše agresivní, sebevědomý i zbabělý.

Závěr

Z dotazníkového výzkumu vyplývá, že především středoškoláci v České republice disponují jen povrchními, obecnými a neurčitými vědomostmi ve vztahu k regionu Těšínska. Gymnazisté tápou nejen

v oblasti historie, potíže mají i se základním geografickým vymezením těšínského a slezského území. Toto zjištění do značné míry dokládá tezi, že regionální dějiny a kultura jsou ve výuce dějepisu a příbuzných školních předmětů stále značně opomíjeny. Ve srovnání znalostí jednotlivých skupin respondentů projevili mnohem lepší orientaci polští dotázaní z Českého Těšína a Cieszyna, pro které je regionální identita významnou hodnotou, v případě konkrétní otázky sporu o Těšínsko pak adekvátně reagovali především studenti polského gymnázia v Českém Těšíně.

Zatížení současných česko-polských vztahů historickými reminiscencemi je silněji vnímáno částí mladých Poláků než Čechů. Vědomí historického odkazu však nic nemění na skutečnosti, že k sobě mladí lidé na obou stranách pociťují značné sympatie a polští středoškoláci řadí své jižní sousedy dokonce mezi tři nejoblíbenější evropské národy. Rovněž ve stereotypních obrazech druhého národa jednoznačně převládají pozitivní charakteristiky, a i ty nepříliš lichotivé jsou zčásti vnímány jako rysy, jež jsou Čechům a Polákům společné.

Poznámky:

⁽¹⁾ Longitudinální empirický výzkum potvrzuje tezi, že historické vzdělání posiluje v jistém smyslu stereotypní hodnocení sociálních skupin, neboť v porovnání žáků ZŠ, gymnazistů a vysokoškoláků studujících učitelství dějepisu jsou nacionálními stereotypy zatíženy nejvíce právě postoje studentů historie (blíže např. Labischová, 2003, s. 52).

⁽²⁾ Katedra historie Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě se od poloviny devadesátých let soustavně věnuje obsahové analýze dějepisných učebnic z různých zemí (českých, polských, slovenských, rakouských, německých, ale také francouzských, britských a amerických) sledující výklad a interpretaci historie sousední země. Dále se zabývá empirickým výzkumem historického vědomí mládeže, zjišťuje kvalitu vědomostí české i zahraniční (polské, slovenské, rakouské či německé) mládeže z oblasti kultury a historie sousedních národů, přičemž se zaměřuje také na podobu národních auto- a heterostereotypů. Ve některých průzkumech byly sledovány rovněž vědomosti a postoje českých a polských žáků a studentů vztahující se k Těšínsku. Sociologické výzkumy interetnických vztahů a postojů týkajících se polské národnostní menšiny v České republice dlouhodobě uskutečňuje Slezský ústav Slezského zemského muzea v Opavě a Ústav historických věd Slezské univerzity v Opavě.

⁽³⁾ Příkladem může být tradiční zmytologizované označování Němců za „dědičné nepřátele“ v českém prostředí.

⁽⁴⁾ V polovině devadesátých let se objevily pokusy vytvořit jakousi „objektivní“ syntézu evropských dějin, společnou učebnici, kterou by používali učitelé ve všech zemích Evropské unie. Také v českém překladu vyšla publikace *Dějiny Evropy*. Napsáno 12 evropskými historiky. Praha 1995, která byla z hlediska využití ve smyslu „evropské“ učebnice odbornou veřejností kritizována. Od podobných záměrů se později upustilo.

⁽⁵⁾ Velmi přínosná je v tomto smyslu práce Stálé společné česko-polské komise humanitních věd při MŠMT ČR a MEN PR, na niž navazuje kooperace českých, polských a slovenských univerzit v oblasti výzkumů učebnic dějepisu.

⁽⁶⁾ Výzkum byl realizován na přelomu let 2005/2006 a zahrnoval 103 polských studentů Lycea Ossuchovského v Polském Těšíně, poprvé byli osloveni také studenti Gymnázia s polským vyučovacím jazykem v Českém Těšíně (106), včetně jeho elokovaného pracoviště v Karvině, v obou případech se jednalo o studenty maturitních ročníků tříd se všeobecným zaměřením. Pro komparaci pak bylo využito obsáhlého empirického šetření Katedry historie Filozofické fakulty Ostravské univerzity z let 2001/2002, v němž bylo osloveno 426 českých a 278 polských gymnazistů (ve věku 17–18 let) z různých regionů obou republik.

⁽⁷⁾ Respondenti byli vyzváni k tomu, aby jmenovali tři nejoblíbenější a tři nejméně oblíbené evropské národy.

Literatura:

BENEŠ, Z. *Historický text a historická kultura*. Praha, 1995.

BORÁK, M. *Očima Poláků. Historie a současnost československo-polských vztahů a polská menšina v Československu v zrcadle polského tisku na Těšínském Slezsku v letech 1989–1992*. Komentovaná bibliografie. Opava: Ústav historických věd, Slezská univerzita v Opavě, 2010.

HRODEK, D. (ed.) *Česká a polská historická tradice a její vztah k současnosti*. Praha: Ústav českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, 2003.

GRACOVÁ, B. *Obraz Čechů, Poláků a jejich minulosti u studující mládeže. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity*, č. 115. Ostrava: Ostravská univerzita, 1998.

GRACOVÁ, B. *Studující mládež o Těšínsku*. In *Těšínsko. Vlastivědný časopis*, 1997, roč. XL, s. 20–25.

GRACOVÁ, B. *Vědomosti a postoje české a polské studující mládeže. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity*, č. 153. Ostrava: Ostravská univerzita, 2004.

JAWORSKI, R. *Osteuropa als Gegenstand der historischen Stereotypenforschung*. In *Geschichte und Gesellschaft*, 13. Jg., 1983.

- JIRÁSKOVÁ, V. *Multikulturní výchova. Předsudky a stereotypy*. Praha: Epocha, 2006.
- KASZPER, R., MAŁYSZ, B. (eds.) *Poláci na Těšínsku*. Český Těšín, 2009.
- LABISCHOVÁ, D. Obraz Poláka ve vědomí studentů českých škol. In *Místo historie a úloha učitele dějepisu při formování multikulturní společnosti. Sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Brno: PedF MU, 2003. s. 48–55.
- LABISCHOVÁ, D. Těšínsko ve vědomí české a polské mládeže. In *Těšínsko. Vlastivědný časopis*, 2010, roč. LIII. s. 7–12.
- LABISCHOVÁ, D. Das Teschener Gebiet im historischen Bewusstsein tschechischer und polnischer Jugendlichen. Ergebnisse der didaktischen empirischen Untersuchung. In UDOLPH, L.–PRUNITSCH, CH. (Hrsg.) *Teschen – eine geteilte Stadt im 20. Jahrhundert*. Dresden: THELEM, 2009. S. 127–145.
- MITŘEGOVÁ, D. *Česká témata na stránkách nejnovějších polských dějepisných učebnic určených základnímu a středoškolskému vzdělání (Gimnazjum, Liceum) a jejich dopad ve vědomí mládeže*. Diplomová práce (vedoucí práce B. GRACOVÁ). Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2007.
- SOKOLOVÁ, G., HERNOVÁ, Š., ŠRAJEROVÁ, O. *Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy*. Šenov: Tillia, 1997.
- GRACOVÁ, B., PSÍK, R. (eds.) *Školní výuka dějepisu a překonávání stereotypních obrazů sousedních národů 1, 2*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1999.
- VALENTA, J. Stereotyp vidění Poláka v českém prostředí v historických proměnách. In DAMBORSKÝ, J. (ed.) *Česká a polská mládež o sobě (ve světle českých a polských historických a sociologických výzkumů)*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1998.

Kontakt na autorku příspěvku:

PhDr. Denisa Labischová, PhD.

Katedra společenských věd

Pedagogická fakulta Ostravské univerzity

Podlahova 3

702 00 Ostrava

e-mail: denisa.labischova@osu.cz